উদ্ভাৱন- বিদ্যালয়ৰ উন্নতিৰ বাবে গুৰুত্ব : নতুন ধাৰণাৰ সন্ধানত- নতুন ধাৰণা আৰু কাৰ্যৰ বাবে পুৰস্কাৰ আৰু স্বীকৃতি, শ্ৰেণী /বিদ্যালয়ত উদ্ভাৱন চিনাক্ত কৰা আৰু নথিভুক্ত কৰা বিদ্যালয়ত উদ্ভাৱনৰ সংস্কৃতি গঢ়ি তোলা

(Innovations-significance for school improvement : in search of new ideas-rewards and recognition for new ideas and actions, identifying and documenting innovations in schools Building a culture of innovation in the school)

ভানু ডেকা,
জ্যেষ্ঠ প্ৰবক্তা,
জিলা শিক্ষা আৰু প্ৰশিক্ষণ প্ৰতিষ্ঠান, ধুবুৰী

প্ৰস্তাৱনা (Introduction):

বিদ্যালয় পৰিৱৰ্তনৰ সমস্যা সমাধানৰ বাবে উদ্ভাৱন হৈছে আটাইতকৈ ব্যাৱহাৰিক উপায় , উদ্ভাৱনে বিদ্যালয়ৰ মুৰব্বী, শিক্ষক আৰু শিক্ষাৰ্থীসকলক বিপদৰ শংকা লোৱাৰ, সৃজনশীলতা ব্যৱহাৰ কৰাৰ আৰু সমস্যা, প্ৰত্যাহ্বান আৰু সমস্যা সমাধানৰ বাবে বাহিৰত চিন্তা কৰাৰ সুযোগ প্ৰদান কৰে। বিদ্যালয়ত সামগ্ৰিকতা অনুশীলনৰ বাবে সকলোকে অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ বাবে উদ্ভাৱনক সম্ভাব্য স্থান হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। বিদ্যালয়সমূহক শিকাৰ বাবে উদ্ভাৱনৰ কেন্দ্ৰ হ'বলৈ সক্ষম কৰিবলৈ, উদ্ভাৱনৰ সংস্কৃতি গঢ়ি তোলা টো গুৰুত্বপূৰ্ণ য'ত বিদ্যালয়ৰ উদ্ভাৱনৰ নেতৃত্ব দিয়াৰ বাবে বিদ্যালয়ৰ মুৰব্বীৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ।উদ্ভাৱন ব্যৱহাৰ কৰি শিকোৱা আৰু শিকাটো আকৰ্ষণীয় কৰিব পাৰি। উদ্ভাৱনে শিশুসকলৰ মাজত শিকাৰ বাবে কৌতূহল জাগ্ৰত কৰে । সমস্যা সমাধান হৈছে উদ্ভাৱনৰ সম্ভাব্য উৎস ।সৃজনশীলতাই উদ্ভাৱনক প্ৰেথিত কৰে ।

এন,ই,পি,-2020-ৰ পৰামৰ্শসমূহ-(NEP-2020:Suggestions)

এন.ই.পি. 2020-ৰ মতে যৌক্তিক সিদ্ধান্ত লোৱাত উদগনি দিবলৈ 'সৃজনশীলতা আৰু সমালোচনামূলক চিন্তা আৰু উদ্ভাৱন হৈছে এক মৌলিক নীতি যি শিক্ষা ব্যৱস্থা লগতে ইয়াৰ ভিতৰত থকা ব্যক্তিগত প্ৰতিষ্ঠানবোৰো দুয়ো এই পথ প্ৰদৰ্শন কৰিব । শিক্ষকসকল হৈছে বিদ্যালয়সমূহত উদ্ভাৱনৰ চালক আৰু সেয়েহে, বিদ্যালয়সমূহত উদ্ভাৱনৰ সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰৰ বাবে, শিক্ষকসকলক আত্ম-উন্নতি আৰু শিকাৰ বাবে নিৰন্তৰ সুযোগ দিয়া লগতে গুৰুত্ব আৰোপ কৰে।শৈক্ষিক নেতৃত্ব হৈছে আমাৰ বিদ্যালয়সমূহত

উদ্ভাৱনৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ সংস্কৃতি (‘The presence of outstanding and enthusiastic institutional leaders that cultivate excellence and innovation is the need of the hour’(এনইপি 2020 অনুসৰি)

এন.ই.পি. 2020-ৰ কিছুমান পৰামৰ্শ হৈছে:

- বহুমুখী দৃষ্টিভংগী (Multidisciplinary Approach)
- প্ৰযুক্তি আৰু উদ্ভাৱনৰ ব্যৱহাৰ (Use of Technology & Innovation)
- সমালোচনামূলক চিন্তা আৰু সমস্যা সমাধান (Critical Thinking and Problem Solving)
- দলীয় কাৰ্য আৰু সহযোগিতা (Teamwork and Collaboration)
- অনন্য সামৰ্থ্যসমূহ (Unique Capabilities)
- ধাৰণামূলক বুজাবুজিত গুৰুত্ব (Emphasize Conceptual Understanding)
- নিৰন্তৰ পৰ্যালোচনা (Continuous Review)

মডিয়ুলৰ উদ্দেশ্য (OBJECTIVES OF THE MODULE):

এই মডিয়ুলৰ উদ্দেশ্য হৈছে-

- ✓ শ্ৰেণীকোঠা আৰু বিদ্যালয় পৰ্যায়ত উদ্ভাৱন আৰম্ভ কৰা আৰু বাহাল ৰখাৰ ক্ষেত্ৰত এক দৃষ্টিভংগী বিকশিত কৰা
- ✓ উদ্ভাৱনৰ সন্দৰ্ভত গভীৰ অন্তৰ্দৃষ্টি বিকশিত কৰা
- ✓ পৰিৱৰ্তনএটাক উদ্ভাৱন বুলি কোৱাৰ চৰ্তবোৰ বুজি লোৱা
- ✓ উদ্ভাৱনীমূলক কাৰ্যৰ জৰিয়তে পৰিৱৰ্তনৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা
- ✓ পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা আৰু গৱেষণাৰ বাবে অনুপ্ৰেৰণা যুগোওৱা
- ✓ বিদ্যালয়ত উদ্ভাৱন চিনাক্ত কৰা আৰু নথিভুক্ত কৰা
- ✓ নতুন ধাৰণা আৰু কাৰ্যৰ বাবে পুৰস্কৃত কৰা আৰু স্বীকৃতি দিয়া

মূল শব্দ (KEY WORDS) :

উদ্ভাৱন (INNOVATION), বিদ্যালয়ৰ উন্নতি (SCHOOL IMPROVEMENT), উদ্ভাৱনী মূলক কাৰ্য (INNOVATIVE WORK), সংস্কৃতি নিৰ্মাণ (BUILDING CULTURE) , নতুন ধাৰণা (NEW IDEAS), চিনাক্তকৰণ (IDENTIFICATION)

কাৰ্য ১-(30 মিনিট):

স্ব -মূল্যায়ন (SELF –EVALUATION)

নিম্নলিখিত লিংকত ক্লিক কৰক আৰু পঢ়ক

https://drive.google.com/file/d/1Oixx-bSnHuDGWlXEVUbh9QOSAapy16rI/view

- এনেকুৱা উদ্ভাৱন আপোনাৰ বিদ্যালয়তো হৈছে নেকি ?
- আপুনি এনে উদ্ভাৱনবোৰ মনত পেলাব পাৰিবনে যিবোৰ আপোনাৰ বিদ্যালয়তো হৈছিল ?
- আপুনি ইয়াক কি উদ্ভাৱন বুলি ক'ব ?
- উদ্ভাৱনে কি ধৰণে বিদ্যালয়ৰ পৰিৱৰ্তন সাধিছে ?
- বিদ্যালয়ৰ মুৰব্বীয়ে কেনেদৰে বিদ্যালয়ত উদ্ভাৱনৰ নেতৃত্ব দিব লাগে?

প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ বিপৰীতে আপুনি নিজস্ব মন্তব্য দাঙি ধৰক আৰু ৩-৫জনীয়া দলত আলোচনা কৰি এই ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োজনীয় কাৰ্যাৱলীৰ তালিকা প্ৰস্তুত কৰক ।

কাৰ্যকলাপ 2-(30 মিনিট)

দলগত কাৰ্য-

কাৰ্য সম্পাদনৰ পদক্ষেপসমূহ-

- অংশগ্ৰহণকাৰীসকলক ৫-৮ জনীয়া দলত ভাগ কৰিব ।
- অংশগ্ৰহণকাৰীসকলক ইউটিউবৰ লিঙ্ককেইটা ভগাই দিব।
- প্ৰত্যেকটো দলে লিঙ্ককেইটালৈ গৈ তাত থকা সমলসমূহ হৃদয়াংগম কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব ।
- প্ৰত্যেকটো দলে নিজৰ নিজৰ মতামত দাঙি ধৰিব ।
- প্ৰত্যেকটো দলে অন্য দলসমূহৰ মতামতৰ আধাৰত নিজস্ব বিশ্লেষণ দাঙি ধৰিব ।
- দলসমূহৰ মতামতৰ আধাৰত প্ৰত্যেকটো দলে উদ্ভাৱন সম্পৰ্কে এটা সঠিক ধাৰণা লাভ কৰিব ।

নিম্নলিখিত লিংকত ক্লিক কৰক

https://youtu.be/CdJuTqfqIw8

https://youtu.be/ET2aCvbkvPw

https://youtu.be/1Iqsa_R47M8

প্ৰতিফলনাত্মক প্ৰশ্ন(REFLECTIVE QUESTIONS)-

- এই ভিডিঅ'বোৰত কিহে আপোনাক আটাইতকৈ বেছি অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল? কিয়?
- আমি বিদ্যালয়ত উপলব্ধ সম্পদবোৰ কেনেকৈ বিভিন্ন ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰোঁ?
- বিভিন্ন উদ্ভাৱনত নিয়োজিত শিক্ষকসকলক আপুনি কেনেদৰে চিনাক্ত আৰু প্ৰশংসা কৰিছে ?
- বিদ্যালয়ৰ মুৰব্বী হিচাপে, আপুনি কাৰ্যকৰীভাৱে শিকোৱাৰ বাবে অভিনৱ কাৰ্যকলাপত নিয়োজিত শিক্ষক, শিক্ষাৰ্থী আৰু অন্যান্য কৰ্মচাৰীসকলক কেনেদৰে নিয়োজিত কৰিব?

মুখ্য বাৰ্তা (KEY MESSAGES)-

- বিভিন্ন পদ্ধতিৰ ওপৰত সৃষ্টি আৰু পুনৰ্বিবেচনা কৰা, সময়ে সময়ে সেইবোৰ সমীক্ষা কৰা, ধাৰণা আৰু কাৰ্য্যবোৰক পুৰস্কৃত কৰা
- শিক্ষানুষ্ঠানৰ ভিতৰত শিক্ষক আৰু কৰ্মচাৰীৰ প্ৰতিভা আৰু সম্ভাৱনা চিনাক্ত আৰু উৎসাহিত কৰা
- কনিষ্ঠ কৰ্মচাৰী, শিক্ষক, শিক্ষাৰ্থী আৰু অন্যান্যসকলৰ অন্তৰ্দৃষ্টিৰ মূল্য দিয়।
- ধাৰণাবোৰ ৰখাৰ অনুমতি দিয়া।
- প্ৰতিভাক স্বীকৃতি দিবলৈ আৰু তেওঁলোকক উদ্ভাৱন কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিবলৈ সমগ্ৰ শিক্ষানুষ্ঠানত উদ্ভাৱনৰ বাবে কৌশলগত নেতৃত্বৰ দক্ষতা নিৰ্ধাৰণ আৰু মূল্যাঙ্কন কৰা।

উপসংহাৰ-

এজন ব্যক্তি, এটা ৰাষ্ট্ৰ আৰু মানৱজাতিৰ বাবে জীয়াই থকা আৰু প্ৰগতি, উদ্ভাৱন আৰু বিৱৰ্তনঅত্যাৱশ্যকীয়। উদ্ভাৱনৰ অভাৱত গভীৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক প্ৰতিক্ৰিয়া হ'ব পাৰে।শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত উদ্ভাৱন বিশেষ গুৰুত্বপূৰ্ণ ,কিয়নো শিক্ষাই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰেএক বহনক্ষম ভৱিষ্যত গঢ়ি তোলাত। এইটো ক'ব পাৰি যে বিদ্যালয়ৰ উদ্ভাৱন উন্নত কৰিব লাগিব বিদ্যালয়ৰ সমতা আৰু মানদণ্ড, শিক্ষাৰ্থীসকলৰ মাজত একবিংশ শতিকাৰ দক্ষতা বিকাশ কৰা, আৰু সৃষ্টি কৰা ভৱিষ্যতৰ বাবে নাগৰিকসকলক অৱদান আগবঢ়োৱাৰ জৰিয়তে। এই নতুন পদ্ধতিবোৰ প্ৰাপ্ত কৰিবলৈ,সঁজুলি আৰু কৌশল সম্পৰ্কীয় উদ্ভাৱন শিক্ষা ব্যৱস্থালৈ আনিব লাগিব।

Reference – http://pslm.niepa.ac.in/mod/book/view.php?id=126&chapterid=116

file:///C:/Users/eusob/Desktop/CULTURE_INNOVATION_OUR_SCHOOLS_Background_note%20(1).pdf

Examples from Innovations in daily life

“এবাৰ যদি আপোনাৰ মনটো এটা নতুন স্তৰলৈ বিস্তৃত হয়, ই কেতিয়াও মূল সুঁতিলৈ ঘূৰি নাহে” (Once your mind stretches to a new level, it never goes back to its original dimension’)

A.P.J. Abdul Kalam

যিকোনো লোকেই উদ্ভাৱনা কৰিব পাৰে
(ANYONE CAN INNOVATE)

‘প্ৰত্যেকে উৰিব পাৰে’

- কম পইচাত কাম কৰা আগৰণুৱা বিমান সৈনিক কেপ্তেইন গোপীনাথে এইবুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল।

পণ্ডিচেৰীত বাস কৰা এগৰাকী বোৱনি (Weaver) ৰ পুত্ৰ, ইঞ্জিনিয়াৰিংৰ ছাত্ৰ Thiyagarajan Ramaswamy য়ে তেখেতৰ মাকে যাতে পৰম্পৰাগতভাৱে হাতেৰে ইডলিৰ দৰে কোমলকৈ পিঠা বনাব পাৰে, তাৰ বাবে ব্যৱসায়িক ভিডিও উপলব্ধ হোৱাকৈ Wetgrinder ৰ ডিজাইনৰ ক্ষেত্ৰত পুনৰ কাম কৰিছিল। এই ইডলি, (যিটো দক্ষিণ ভাৰতীয় চাউলৰ পিঠা), প্ৰস্তুত কৰিবৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় নানাবিধ বস্তুৰে মিশ্ৰণ কৰিবলৈ (Wet grinder) ৱেট গ্ৰণ্ডাৰটো ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

তেখেতৰ এই ডিজাইনটোৰ বাবে তেখেতে বহুতো ৰাষ্ট্ৰীয় পুৰস্কাৰ পাইছিল আৰু পাচলৈ শেষত এই ডিজাইনটো বহু সংখ্যক ব্যৱসায়িক কোম্পানীয়ে ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

ভাৰতবৰ্ষৰ টকাৰ নতুন চিহ্নটো তামিলনাডুৰ এগৰাকী কাৰীকৰী ডিজাইনাৰ D. Udoya Kumar এ ডিজাইন কৰিছিল। কুমাৰৰ প্ৰধান আগ্ৰহ আছিল তামিলৰ ছপা কৰা বিদ্যা (Typography)ত হে, কিন্তু, ২০১০ চনত এটা যশস্যাৰ মুহূৰ্ত তেখেতৰ জীৱনলৈ আহিছিল, যেতিয়া তেখেতে এটা বিশিষ্ট ভাৰতীয় সুৰ/সুঁতি (flavour)ৰ লগত আন্তৰ্জাতিক ডিজাইনৰ সমন্বয় সঁচাই আটাইতকৈ ভাল/অতি উত্তম এটা সুৰ/সুঁতি সৃষ্টি কৰিলে আৰু যিটো ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকে গ্ৰহণ কৰে।

আপোনাৰ বাবে চিন্তাকৰিবলগীয়া প্ৰশ্নসমূহঃ

- তেনে ধৰণৰ উদ্ভাৱনা বিদ্যালয়তো হয়/ঘটে নেকি ?
- আপোনাৰ বিদ্যালয়ত হোৱা এনেধৰণৰ উদ্ভাৱনাৰ কথা আপোনাৰ মনত পৰেনে?
- বিদ্যালয়ত আপুনি কোনটো বিষয়ক বা বস্তুক উদ্ভাৱনা বুলি কব?
- কি কি ধৰণে বা কি কি উপায়েৰে উদ্ভাৱনাই বিদ্যালয়ৰ পৰিৱৰ্তন সাধে ?
- এগৰাকী বিদ্যালয় প্ৰধানে উদ্ভাৱনাক কিদৰে পৰিচালনা কৰা উচিত ?

২০০৩ চনত আন্তৰ্জাতিক ব্যৱসায়ী আলোচনী (Magazine) ত স্থায়ীভাৱে বেটুপাতত স্থান দখল কৰা প্ৰথম ভাৰতীয় ডেকা (Anandraj Sengupta) আনন্দৰাজ সেনগুপ্তাৰ নাম বিখ্যাত হৈ পৰিছিল ।

তেখেতক প্ৰযুক্তি আৰু উদ্ভাৱনাৰ ক্ষেত্ৰত এগৰাকী সময়সাময়িক ভাৰতৰ বিগ্ৰহ (আইকন) হিচাবে গণ্য কৰা হৈছিল।

ভাৰতৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ বহু বিষয়ক (multidisciplinary) বহু-ৰাষ্ট্ৰীয় (multinational) গৱেষণা আৰু বিকাশ (R & D) কেন্দ্ৰ Electric's John F. Welch Technology Centre ৰ এগৰাকী সাধাৰণ কৰ্মী, আনন্দৰাজ পদ্ধতি স্তৰ উদ্ভাৱনা (System level innovation)ৰ বাবে বিখ্যাত আছিল।

আনহাতে, আল্ট্ৰাচাউণ্ড ট্ৰেন্সডিউচাৰ (ultrasound transducers) ব্যৱহাৰ কৰি বেলৰ ট্ৰেকৰ কাৰ্মকৰ্তা বৃদ্ধি কৰিবলৈ তেখেতে এটা নতুন পদ্ধতি উদ্ভাৱন কৰিছিল, আৰু ইয়াৰ বাবে US patent এ পুৰস্কৃত কৰিছিল।

আনন্দ কুমাৰ'ৰ "Super 30 " নামৰ পাটনাত থকা এটা প্ৰশিক্ষণ প্ৰতিষ্ঠানত ভৰ্তি পৰীক্ষা মাচুল নোহোৱাকৈ IIT (Indian Institute of Technology) ৰ বাবে ৩০ গৰাকী দুখীয়া ছাত্ৰক প্ৰস্তুত কৰিছিল আৰু উৰ্ত্তীণ হোৱাৰ হাৰ (Rate) চাই এই প্ৰতিষ্ঠানটো জনাজাত হৈছিল।

অংকৰ প্ৰতি অনুৰাগী ছাত্ৰ আনন্দ কুমাৰ যেতিয়া পাঁটনা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ আছিল, তেতিয়া ১৯৯২ চনত তেখেতে ৰামানুজৰ অংকৰ বিদ্যালয়খন (Ramanujan School of Mathematics) খুলিছিল । তেখেতৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থা অতি বেয়া বাবে কেমব্ৰিজ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা বৃত্তি লাভ কৰিব পৰা নাছিল। তেখেতে প্ৰতিযোগিতামূলক পৰীক্ষাৰ বাবে দুখীয়া কিন্তু বুদ্ধি সম্পন্ন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক প্ৰশিক্ষণ দিবলৈ/ শিকাবলৈ ৰামানুজন স্কুললৈ গৈছিল। ২০০৩ চনৰ ৰ পৰা, আনন্দই প্ৰতিবছৰে ৩০ গৰকী দুখীয়া আৰু বুদ্ধিসম্পন্ন ছাত্ৰ-ছাত্ৰী নিৰ্বাচন কৰে আৰু পাছত তেওঁলোকক JEE (Joint Entrance Examination) ৰ বাবে শিকায়ছিল তাৰ পাছত ভাৰতৰ গৌৰৱপূৰ্ণ প্ৰতিষ্ঠান IIT (Indian Institute of Technology)ৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰিছিল। অৱেশষত আঠবছৰত ২৪০ গৰাকীৰ ভিতৰত ২১২ গৰাকী ছাত্ৰ-ছাত্ৰী চুপাৰ ৩০ (Super ৩০) হিচাপে IIT ত নাম ভৰ্তি কৰিছিল।

তাজমহল অট্টালিকা আৰু মুম্বাইৰ দূৰ্গত ২০০৬ চনৰ ৮ জুলাইত বহা টাটা গ্ৰুপৰ প্ৰথম উদ্ভাৱনা দিৱস পুৰস্কাৰ উৎসৱত সন্মান সহকাৰে টাটা শিল্প (Industries)ৰ সোণৰ বিভাগ (Jeweler division), 'টানিস্ক'কপুৰস্কৃত কৰা হৈছিল-

মুখ্য বাৰ্তা (Key Messages)-

- বিভিন্ন পদ্ধতিৰ ক্ষেত্ৰত সৃষ্টি আৰু পুনৰ্বিবেচনা কৰা, সময়ে সময়ে সেইবোৰ সমীক্ষা কৰা, ধাৰণা আৰু কাৰ্যবোৰক পুৰস্কৃত কৰা ।
- শিক্ষানুষ্ঠানৰ ভিতৰত শিক্ষক আৰু কৰ্মচাৰীৰ প্ৰতিভা আৰু সম্ভাৱনা চিনাক্ত আৰু উৎসাহিত কৰা ।
- কনিষ্ঠ কৰ্মচাৰী, শিক্ষক, শিক্ষাৰ্থী আৰু অন্যান্যসকলৰ অন্তৰ্দৃষ্টিৰ মূল্য দিয়া ।
- ধাৰণাবোৰ ৰখাৰ অনুমতি দিয়া ।
- প্ৰতিভাক স্বীকৃতি দিবলৈ আৰু তেওঁলোকক উদ্ভাৱন কৰাৰ বাবে উৎসাহিত কৰিবলৈ সমগ্ৰ শিক্ষানুষ্ঠানত উদ্ভাৱনৰ বাবে কৌশলগত নেতৃত্বৰ দক্ষতা নিৰ্ধাৰণ আৰু মূল্যাংকন কৰা ।

সামৰণি (Conclusion)-

এজন ব্যক্তি, এখন ৰাষ্ট্ৰ আৰু মানৱজাতিৰ বাবে জীয়াই থকা আৰু প্ৰগতি, উদ্ভাৱন আৰু বিৱৰ্তন অত্যাৱশ্যকীয় । উদ্ভাৱনৰ অভাৱত গভীৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক প্ৰতিক্ৰিয়া হ'ব পাৰে । শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত উদ্ভাৱন বিশেষ গুৰুত্বপূৰ্ণ, কিয়নো এক বহনক্ষম ভৱিষ্যত গঢ়ি তোলাত শিক্ষাই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে । এইটো ক'ব পাৰি যে বিদ্যালয়ৰ উদ্ভাৱন উন্নত কৰিব লাগিব বিদ্যালয়ৰ সমতা আৰু মানদণ্ড, শিক্ষাৰ্থীসকলৰ মাজত একবিংশ শতিকাৰ দক্ষতা বিকাশ কৰা আৰু সৃষ্টি কৰা ভৱিষ্যতৰ বাবে নাগৰিকসকলক অৱদান আগবঢ়োৱাৰ জৰিয়তে । এই নতুন পদ্ধতিবোৰ প্ৰাপ্ত কৰিবলৈ, সঁজুলি আৰু কৌশল সম্পৰ্কীয় উদ্ভাৱন শিক্ষা ব্যৱস্থালৈ আনিব লাগিব ।

Reference-

http://pslm.niepa.ac.in/mod/book/view.php?id=126&chapterid=116

file:///C:/Users/eusob/Desktop/CULTURE_INNOVATION_OUR_SCHOOLS_Background_note%20(1).pdf